

פרופ' זאב הרוי
באדיבות קרן א.מ.ן – פרס א.מ.ת
(צילום: קובי קלמנוביץ)

תוכן עניינים

ט

הקדמה

פרקי מבוא

3	תרומתו של פרופ' זאב פרופ' הרוי לחקר הרמב"ם והפילוסופיה היהודית של ימי הביניים	אבירים רביצקי ואסתי אייזנמן
12	תרומתו המחקרית של פרופ' זאב הרוי להבנת עולמו הפילוסופי של ר' חסדאי קרשקש	ארי אקרמן
18	'פילוסופיה יהודית אינה גטו; פילוסופיה יהודית היא מטרופולין' – על גישתו הייחודית של פרופ' זאב הרוי בחקר הפילוסופיה היהודית מימי הביניים ועד לימינו	שמואל ויגודה

מאמרים

41	ר' אברהם ן' דאוד וספרו הפילוסופי האמונה הרמה – ליקוטי דברים	יוסי אסודרי
83	נזירות במשנת הרמב"ם	אלי חדד
110	תמורות בתפיסת המשל ב'מורה הנבוכים'	יאיר לורברבוים
138	האתיקה של האהבה ותכלית האדם במשנת הרמב"ם	אבירים רביצקי
162	קווים לדמותו של משה רבנו בפרשנותו של הרמב"ן	רות בן מאיר

184	תפקידן המיסטי של המצוות בהגותו של הרמב"ן	מיכה גודמן
196	בין תבונת-המסורת למסורת-התבונה: קווים בהגותו של הרשב"א ופסיקתו המדינית	דוד פויכטונגר
231	לביורם של שלושה מונחים אופטיים פסיקליים-מתמטיים בסופרקומנטר רלב"ג למטאורולוגיקה	אייל מירון
276	על מקורותיו הפילוסופיים של אבן טפיל בספרו 'חי אבן יקט'אן' ופירושו של משה נרבוני	יאיר שיפמן
311	כוחניות החומר הראשון בפילוסופיה היהודית: בנתיב המעבר בין הסכולסטיקה הנוצרית לבין ר' חסדאי קרשקש	אסתי אייזנמן
327	רבי חסדאי קרשקש ותומס אקווינס על ריבוי עולמות	ארי אקרמן
340	האהבה משחררת – השפעתה של תפיסת האהבה והרצון של ראב"ד על תפיסת האהבה והרצון של רח"ק	עמירה ערן
366	אנטי-מלוכנות במשנתו המדינית של אברבנאל: בין תאוקרטיה להומניזם	מנחם רצון
415	פרשנות פילוסופית אנטי-פילוסופית בדור גירוש ספרד	יוסי מרציאנו
435	יוסף שכטר – מתאולוגיה מטפיסית לתאולוגיה פנומנלית	אשר שכטר
469	ולדימיר ינקלביץ' – פילוסוף יהודי נבון	שמואל ויגודה
520	רשימת פירסומיו של פרופסור זאב הרוי	
538	משתתפים בקובץ	

מדור אנגלי

9	מדוע אקווינס לא היה 'מתכלם'	מרסדרס רוביו

49	תפיסה מיימונית היום? אריסטוטליות פוליטית ובעיית האוטונומיה: היבטים ימי ביניים ובני הזמן	קרלוס פרנקל
91	ליאון רות – יהדות כדיוקן (עצמי)	יונה קציר
127	'התקדמות' כמושג מוביל וכנושא במאמרו של ליאו שטראוס 'כיצד להתחיל ללמוד בספר מורה נבוכים'	אריה טפר
152	השל והקריאה לפעולה	מיכאל מרמור

...והעמידו תלמידים הרבה...

אבות א, א

הקדמה

זכינו ללמוד אצל מי שנחשב בקהילה המדעית לאחד מעמודי התווך בחקר מחשבת ישראל בתקופתנו, מי שהישגיו המדעיים מרשימים ורבים. ברם מבחינתנו זכינו אנו, וכן ציבור גדול של תלמידים בארץ ובעולם, בראש ובראשונה במורה גדול ומיוחד. כבר בפתח הדברים ראוי להדגיש שלגבי פרופסור זאב הרוי אין מדובר ברטוריקן או במנהיג כריזמטי, כי אם בראש ובראשונה בכישרונות העומק ההופכים מורה מן השורה למורה גדול, המטביע חותם רב חשיבות על כל אחד מתלמידיו. חותם זה ניכר ראשית לכול בשליטתו המרשימה בכל מרחב המקורות הקשורים לחומר שהוא מלמד, ובמקרה דנן שליטה הן במקורות המחשבה היהודית לדורותיה על ענפיה השונים – הגות פילוסופית יהודית, מקרא ותלמוד, מדרשים וקבלה – הן בפילוסופיה כללית על מקורותיה והשפות המרכזיות שבהן היא מבוטאת מזה אלפי שנים. שנית, יכולתו של פרופסור הרוי לעמוד על תכונותיהם הייחודיות של כל תלמידה ותלמיד מאפשרת לו ברוב כישרון להכשיר את התלמיד לפי יכולותיו ונטיותיו האינטלקטואליות. יחסו המיוחד לתלמידיו בא לידי ביטוי מיוחד במהלך שיעוריו. הללו – בין שמדובר בסמינריונים ובין שמדובר בשיעורים פרונטליים – נושאים תדיר אופי 'בית מדרשי' או 'סוקרטי', הווה אומר התלמידים אינם נדרשים לקלוט לתוכם את השקפותיו של מורם. נהפוך הוא: הרוי מזמין את תלמידים למעין שיג ושיח על הנושא שהוא מלמד. ניכר בו עד כמה נקודת המבט של תלמידיו חשובה לו, וכאשר תלמיד מעלה הצעה חדשה, הוא יתחקה אחר משמעותה העמוקה ביותר האפשרית, גם אם משמעות זו עומדת בסתירה גמורה לזו שהוא בעצמו העלה זמן קצר לפני כן. דומה שפתיחות מיוחדת זו משקפת צימאון להפיק מהטקסט כל גוון וגוון מרבגוניות משמעויותיו וכן רצון לעודד תלמידים להעז להתמודד עם טקסט בעצמם, תוך הפנמה קיומית של העיקרון שמביא רשב"ם בשם סבו רש"י על 'הפשטות המתחדשים בכל יום'.

מחויבותו המיוחדת של פרופסור זאב הרוי כלפי תלמידיו אינה תחומה בתחומי הכיתה בלבד. כל תלמיד שכתב אצלו עבודה סמינריונית, וביתר שאת כל תלמיד שכתב אצלו תזה או דיסרטציה לתואר דוקטור, יוכל להעיד על הדרכה מכבדת וסבלנית, ובעיקר מעשירה, תוכנית ומתודית כאחת, שזכה לה במהלך כתיבת העבודה. תלמיד הפונה לפרופסור הרוי ומבקש שיתייחס לטקסט שהוא מתקשה בו, או שיקרא טקסט שכתב, ייענה במהירות, ברצינות ובאופן שיצייד אותו במיומנויות שיידרש להן בהמשך עבודתו המחקרית. קשר מעין זה עם מורה הנמנה עם בכירי

החוקרים בתחומי כלל אינו מובן מאליו. לא פלא אפוא שהקשר בין זאב לבין תלמידיו מיוחד מאוד ורב משמעות.

לקראת פרישתו לגמלאות עלה הרעיון להוציא לכבודו ספר יובל. משביקשנו לערב את מכובדנו בעניין ולא לשמרו מפניו בסוד – שלא תמיד נשמר, תגובתו מן הרגע הראשון הייתה מסויגת מכל העניין. בדיעבד הוא הסכים אך בתנאי אחד: שהספר יכלול אך ורק מאמרים של תלמידים שכתבו את עבודת הדוקטור שלהם בהדרכתו. היה בתגובה זו כדי לבטא את הקשר שהוא עצמו חש כלפי תלמידיו, בחינת 'אם כבר... אז שהדבר יישאר במשפחה'. פנינו אפוא לכל תלמידי התואר השלישי שלו במרוצת השנים, ותגובת כולם ללא יוצא מן הכלל הייתה נלהבת ושיקפה רצון אמתי לבטא דרך תרומתם לספר את הוקרתם וחייבתם למורם הנערץ. בפועל, המיזם נמשך הרבה מעבר לזמן שתוכנן מראש בשל אתגרים מגוונים במעלה הדרך. לצערנו במהלך תקופת ההכנה של הספר, הלך לעולמו בטרם עת אחד התלמידים, יוסי אסודרי ז"ל. יהא הקובץ הזה, המכבד את מורו שכה העריך, נר זיכרון ליוסי ז"ל.

בשלב מתקדם בתהליך שאלנו את עצמנו איזו כותרת תבטא נאמנה את רחשי לבנו כלפי מורנו והכותרת שזכתה מיד להסכמת כולנו היא: 'אדם לאדם'. בתרגום העברי של הביטוי המפורסם שטבע פלאוטוס במחזהו 'אסינריה', השם שבא אחרי 'אדם לאדם' הוא זאב, כשמו הפרטי של מכובדנו, אותו שם שבו אנו תלמידיו מכירים אותו, ובו אנו פונים אליו ביום-יום. אמנם במשמעותו המקורית בא הביטוי לבטא תחושה שלילית כלפי היחסים הבין-אישיים, אבל ברגע שהמילה זאב הופכת להיות שמו הפרטי של מורנו, שאישיותו אינה אלא אנטיזה מוחלטת לתפיסת האדם שפלאוטוס ביקש להזהיר מפניה, הרי שהמשפט הופך להיות בעל משמעות חיובית, המבטאת את יחסי האנוש המעולים הבאים לידי ביטוי בדרכו של פרופסור הרוי: כל כולו אינו אלא היות אדם במלוא המובן כלפי האדם, כל אדם במשמע.

*

הספר אינו מחולק רשמית לשערים, אולם הקורא ימצא בו שלושה תחומים מרכזיים, המשקפים את מגוון התחומים שבהם עוסק פרופסור זאב הרוי מקדמת דנא: האחד מתמקד בהגותם של חכמי ימי הביניים בכלל והרמב"ם בפרט, השני כוז של רבי חסדאי קרשקש והוגים נוספים בשלהי ימי הביניים, ואילו השלישי כולל מאמרים אחדים על הוגים יהודים בעת החדשה. המאמרים מסודרים על פי סדרם הכרונולוגי של מושאי המחקרים השונים, וזאת כדי להקל על הקוראים המתעניינים בתקופות שונות. תלמידי פרופסור הרוי מתמחים במגוון רחב של תחומי דעת הקשורים במישורין או בעקיפין בתחומי המחקר שבו החלו תחת הדרכתו. כאמור, כולם ללא יוצא מן הכלל נענו לפנייתנו, והספר כולל אפוא עשרים ואחד מאמרים.

בפרקי המבוא שכתבנו התמקד כל אחד מאתנו בפן מיוחד מתוך הפסיפס רב האנפין בפעילותו המחקרית של מורנו פרופסור זאב הרוי: אסתי אייזנמן ואבירם

רביצקי כתבו יחדיו על תרומתו לחקר הרמב"ם והפילוסופיה היהודית של ימי הביניים; ארי אקרמן כתב על תרומתו המחקרית להבנת עולמו הפילוסופי של ר' חסדאי קרשקש; ושמואל ויגודה כתב על גישתו הייחודית בחקר הפילוסופיה היהודית מימי הביניים ועד לימינו.

מאמרי הספר משקפים כאמור את תחומי התעניינותם של תלמידיו: יוסי אסודרי דן במאמרו 'הכמה מאירה ענווה מסנוורת; אשרי אדם שזכה בשתייהן' בזיהויו המקובל של אבן דאוד עם מלומד שמכונה Avendauth וכן במידת ההיכרות של מחברים בימי הביניים עם ספרו 'האמונה הרמה'.

אלי חדר דן במאמרו 'נזירות' בתורה במשנת הרמב"ם' בסתירה בין משנה תורה למורה הנבוכים בנוגע לנזירות, סתירה הנובעת מנאמנות רמב"ם לפשוטו של מקרא במורה הנבוכים מחד גיסא, מול צעידה בעקבות הפרשנות המדרשית-הלכתית במשנה תורה מאידך גיסא.

במאמרו 'תמורות בתפיסת המשל ב"מורה הנבוכים" טוען יאיר לורברבוים כי במורה הנבוכים שינה הרמב"ם את תפיסתו על אודות תפקידם של המשלים בדיון הפילוסופי בכלל בספרי הנבואה בפרט. השינוי נבע מהחשיבות שייחס הרמב"ם במורה הנבוכים לדמיון בתהליך הנבואי, הנעדרת מכתביו המוקדמים. במורה הנבוכים הגיע הרמב"ם להכרה שעל אף שהכוח המדמה מעכב את ההכרה, הוא גם האמצעי היחיד לגשר על הפער בין השכלי המופשט ובין החומר. לפיכך בניגוד לכתביו המוקדמים של הרמב"ם, שבהם ייעד למשלים, שהם פרי הכוח המדמה, תפקיד חברתי-פוליטי או דידקטי-פדגוגי, הרי למורה הנבוכים הוסיף להם ייעוד פילוסופי-אפיסטמולוגי, שאינו מבטל את ייעודיו האחרים אך במידה רבה מאפיל עליהם.

במאמרו 'האתיקה של האהבה ותכלית האדם במשנת הרמב"ם' דן אבירם רביצקי בהבדלים בין שביל הזהב של רמב"ם לזה של אריסטו, הנובעים מהעמדת ההשכלה כתכלית האדם. בניגוד לדברי אריסטו שעולה מהם כי יש ערך בפעילות המעשית-המוסרית-המאוזנת גם כשלעצמה, ולא רק כאמצעי לשלמות השכל העיוני, לדעת הרמב"ם ישנה רק תכלית אנושית אחת, והפעילות המעשית אינה אלא אמצעי לה. לפיכך עקרון האמצע במשנתו האתית של הרמב"ם אינו אלא אפיונה של דרך האהבה המחייבת את הפרישות מכל מושא שאינו השגת האל וקריאה לפעילות התואמת, הן בחיי הדת הן בחיי היום-יום, את התכלית של מימוש השכל. רות בן מאיר דנה במאמרה 'קווים לדמותו של משה רבנו בפרשנותו של הרמב"ן' ביחסו הבלתי ביקורתי של רמב"ן כלפי משה המקראי, בניגוד ליחסו הביקורתי אל דמויות מקראיות אחרות, ולומדת מכך על דעתו בנושא המנהיגות הראויה.

רמב"ן כאיש הלכה, כפרשן המקרא והתלמוד, וכן כמיסטיקן, תופס מקום ייחודי בעולם ההגות היהודית בימי הביניים. במאמרו על 'תפקידן המיסטי של המצוות במשנתו של הרמב"ן' מיכה גודמן מציע שעבור רמב"ן יעדו של האדם לבטל את

רצונו האישי בפני רצונו של האל, והמצוות הן מעין פרקסיס מיסטי, שבאמצעותן האדם מתרגל לבלום את רצונו הפרטי.

במאמר 'בין תבונת־המסורת למסורת־התבונה: קווים בהגותו של הרשב"א ופסיקתו המדינית' טוען דוד פויכטונגר שרשב"א נקט שתי עמדות הפוכות בשאלת דת ותבונה. מחד גיסא הוא היה שכלתן מתון מאוד שטען שבמקום שבו השכל מתנגש עם המסורת יש לבכר את זו האחרונה; מאידך גיסא, כאשר נדרש לפסוק בסוגיות הנוגעות לארגונה ולהתנהלותה של הקהילה, נתן עדיפות לנימוק השכלי ואף הוכיח ממסורות העבר כיצד נהגו בעלי הסמכות השונים להכריע על בסיס השכל, ולעתים אף בניגוד לכל דרישה הלכתית. בכך הציג עצמו הרשב"א כפוסק נועז, מהפכן ושמרן.

אייל מירון, במאמרו 'לכירורם של שלושה מונחים אופטיים פסיקליים־מתמטיים בסופרקומנטר רלב"ג למטאורולוגיקה', מנתח את משמעותם ומקורותיהם של המונחים התהפכות, נזורות ושכירה, שבהם משתמש רלב"ג בדיוניו באופטיקה. במאמרו 'על מקורותיו הפילוסופיים של אבן טפיל בספרו "חי אבן יקט'אן" ופירושו של משה נרבוני' מנתח יאיר שיפמן את מקורותיו של אבן טפיל בספר חי אבן יקט'אן, גם דרך פירושו של הנרבוני. המאמר מראה שאבן טפיל היה הוגה שברר את מקורותיו מתוך ביקורתיות ויצר מתוכם שיטה מקורית, המשלבת מחד גיסא – את אריסטו ופרשניו המוסלמים הכמהים לדבקות בשכל הפועל, ומאידך גיסא – את הנאופלטוניזם המיסטי. בתוך כך זכו דווקא אבן סינא ואלגזאלי אצל אבן טפיל למעמד גבוה יותר מעמיתיהם משום שהוא ראה בהם את המפתח לחכמה המזרחית הנסמכת הן על השכל הן על החוויה המיסטית.

אסתי אייזנמן, במאמרה 'כוחניות החומר הראשון בפילוסופיה היהודית: בנתיב המעבר בין הסכולסטיקה הנוצרית לבין ר' חסדאי קרשקש', דנה בתפיסת החומר הראשון של ר' משה בן יהודה, שעל פיה החומר אינו פוטנציאל בלבד אלא נמצא בפועל בדרגת קיום כלשהי. אייזנמן אף מצביעה על מקורותיה הסכולסטיים האפשריים של תפיסת ר' משה בן יהודה.

במאמרו על 'רבי חסדאי קרשקש ותומס אקווינס על ריבוי עולמות' ארי אקרמן בוחן את הזיקה שבין ההוגה הסכולסטי החשוב לבין רח"ק. הוא מצביע על זיקה מורכבת, שבה רח"ק מקבל טיעונים מרכזיים מתומס אקווינס אולם הוא עושה זאת כדרכו בביקורתיות המבטאת את מקורותיה המחשבתית.

במאמרה 'האהבה משחררת – השפעתה של תפיסת האהבה והרצון של ראב"ד על תפיסת האהבה והרצון של רח"ק' מראה עמירה ערן כיצד השפיעה הגותו של ר' אברהם אבן דאוד בעל 'האמונה הרמה' על ר' חסדאי קרשקש, באחת מנקודות המוקד של תורותיהם – תפיסת האהבה והרצון.

מאמרו של מנחם רצון 'אנטי־מלוכנות במשנתו המדינית של אברבנאל: בין תאוקרטיה להומניזם', מציע בחינה מחודשת של משנתו המדינית של דון יצחק אברבנאל. אברבנאל ידוע בגישתו האנטי־מלוכנית, בתקופה שבה הייתה המלוכה

לסדר מדיני מקובל, ורצון מתחקה אחרי שורשי גישתו הייחודית. גישה זו מוסברת לעתים ברצונו של אברבנאל להכפיף את שלטון המלוכה לשלטון הדת. אולם רצון מוכיח שהדבר מעוגן בהשקפת עולם הומנית, החותרת לשחרר את האדם מכבלי שעבוד של שליט יחיד ומצדדת בכינון משטר מוגבל. עבור אברבנאל יש זיקה בין היסוד התאוקרטי להומני, כאשר התאוקרטי מהווה ערובה אמיתית לחירות האדם. יוסי מרציאנו בוחן במאמרו 'פרשנות פילוסופית אנטי-פילוסופית בדור גירוש ספרד' את התמורות שחלו בפרשנות הפילוסופית בסוף המאה החמש עשרה בספרד, כפי שהיא משתקפת בכמה פירושים של בני דור הגירוש למגילת שיר השירים. על סמך ניתוח שורה ארוכה של פירושים, מרציאנו מצביע על גישה פרשנית אשר מחד גיסא מבקרת את הפילוסופיה ומאידך גיסא מסתמכת עליה וממשיכה אותה לכיוונים חדשים.

הפילוסוף יוסף שכטר גדל באווירה יהודית מסורתית ואף דתית, ולימים רכש את השכלתו הפילוסופית בווינה במסגרת פעילותו בחוג הווינאי. לא זו בלבד שהאווירה בשתי זירות אלו הייתה שונה אלא שהייתה אף מנוגדת קוטבית, שכן החוג הווינאי דגל בסילוק המטפיסיקה. במאמרו, 'יוסף שכטר – מתאולוגיה מטפיסית לתאולוגיה פנומנלית', מבקש אשר שכטר לבחון אם יוסף שכטר חתר לבנות או להבנות מחדש תאולוגיה ההולמת את תפיסתיו כפי שנחשף להן בווינה, ומה היו קווי המתאר הפילוסופיים של תפיסתו התאולוגית.

במאמר 'ולדימיר ינקלביץ' – פילוסוף יהודי נבוך' שמואל ויגודה בוחן את הפן היהודי המינורי בהגותו של אחד מחשובי הפילוסופים בצרפת במחצית השנייה של המאה העשרים. הוא עושה זאת על בסיס ניתוח שני מאמרים הדנים בזהות היהודית מצד אחד ובמושג אחרית הימים מצד שני. ינקלביץ' מייצג את היהודי שהתרחק ממקורותיו וכד בכד מצוי ברצף ההגות היהודית לדורותיה.

המדור האנגלי של הספר כולל חמישה מאמרים. הראשון שבהם הוא מאמרה של מרסדס רוביו, 'מדוע אקווינס לא היה "מתכלם"' (Why Aquinas was not a Mutakallim), ובו היא יוצאת בעקבות מאמרו של זאב הרוי, 'Why Maimonides was not a Mutakallim'. רוביו בוחנת את הדרך שבה ראה אקווינס את טבעה ותפקידה של התאולוגיה ואת יחסה של התאולוגיה לעקרונות הפילוסופיה.

מאמרו של קרלוס פרנקל, 'תפיסה מיימונית היום? אריסטוטליות פוליטית ובעיית האוטונומיה: היבטים ימי ביניים ובני הזמן' (Maimonidean Today?), בוחן את תפיסתה הפוליטית-אריסטוטלית של מרתה נוסבאום כתפיסה מיימונית. פרנקל מנתח היבטים פוליטיים-פילוסופיים שתפיסה מיימונית צריכה להתמודד עמם ביישומה בימינו.

אחת הדמויות המרתקות במחצית השנייה של המאה העשרים הייתה זו של חיים יהודה (ליאון) רות. יונה קציו מנתח במאמרו 'ליאון רות – יהדות כדיוקן (עצמי)' (Leon Roth: Judaism a [Self] Portrait) את תפיסת היהדות הייחודית

של מי שהיה בין הרמויות הבולטות באוניברסיטה העברית, ולימים קרא תיגר על החברה הישראלית הצעירה ובחר להמשיך את חייו ויצירתו מחוץ לגבולותיה. קציו סבור שאולי רות הקדים את זמנו ומציע בין השורות להטות אוזן לדבריו. במאמרו "התקדמות" כמושג מוביל וכנושא במאמרו של ליאו שטראוס "כיצד להתחיל ללמוד בספר מורה נבוכים" (‘Progress’ as a Leading Term and Theme) (in Leo Strauss ‘How to Begin to Study *The Guide of the Perplexed*’ אריה טפר מתחקה אחר העובדה שחרף חשיבות מאמרו של שטראוס, רוב המחקר מתמקד בכתביו האחרים ומתעלם כמעט כליל ממאמר ששטראוס עצמו טרח לפרסם שלוש פעמים. טפר עושה זאת תוך בחינת המושג 'התקדמות' ומראה ששטראוס בחר כמושג זה כמושג מוביל בשל מורכבותו.

במאמר 'השל והקריאה לפעולה' (Heschel and the Call for Action) מיכאל מרמור מבקש להתחקות אחרי הקשר הקיומי שפיעם באישיותו של אברהם יהושע השל בין מחויבותו החברתית למען האדם באשר הוא לבין השתרשותו של השל במקורות היהדות. מרמור מתמקד בתפיסת הנבואה כמקור ראשון שאליו דהשל השפיעה עליו השפעה מכרעת, ומציע שגם רמב"ם וגדולי החסידות תרמו למחויבותו יוצאת הדופן של השל.

*

הוצאת הספר התאפשרה בעיקר בזכותם של שלושה תורמים שביקשו להישאר בעילום שם. אנו מבקשים להודות להם מקרב לב על תרומתם ולהביע את הערכתנו הרבה על צניעותם. לתורמים הנוספים שסייעו לנו בתרומתם להוצאת הספר, משפחת פינס ומרכז 'משגב ירושלים', המרכז למחקר ולהוראה של מורשת יהדות ספרד והמזרח, שלוחה תורתנו על תרומתם החשובה.

תורתנו נתונה להוצאה מאגנס ולמנהלה מר חי צבר על הירתמותם להוצאת הספר, לעורכת הלשונית של המדור העברי, ד"ר רונאלה מרדלר, שעמלה ללא לאות על שיפור סגנונותיהם השונים של מחברי המאמרים והאחדתם, וכן לעורכת המדור האנגלי, גב' ג'ון הופר, על עבודתה המסורה בעריכת חלקו האנגלי של הספר. יעמדו כולם על הברכה.

עם הגשת הספר למורנו היקר פרופסור זאב הרוי, מבקשים אנו להביע בפניו את תודתנו העמוקה על כל אשר העניק לנו ברבות השנים, ובעיקר לאחל לו, לנוירת רעייתו ולכל בני ביתם היקרים, שנים רבות נעימות וטובות של בריאות, אושר והמשך יצירה רוחנית חשובה.

העורכים

המשתתפים בקובץ

ד"ר אסתי אייזנמן, המחלקה להיסטוריה פילוסופיה ומדעי היהדות, האוניברסיטה הפתוחה

ד"ר יוסי אסודרי ז"ל, מכללת לוינסקי לחינוך

ד"ר ארי אקרמן, מחשבת ישראל וחינוך יהודי, מכון שכטר, ירושלים

ד"ר רות בן מאיר, ראש המדרשה וראש המגמה להכשרת מורים לתנ"ך (בגמלאות), ביה"ס לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

ד"ר מיכה גודמן, מכון שלום הרטמן

ד"ר שמואל ויגודה, ראש החוג למחשבת ישראל, מכללת הרצוג; האוניברסיטה העברית בירושלים

ד"ר אלי חדר, החוג לתנ"ך, מכללת הרצוג; החוג למחשבת ישראל, האוניברסיטה העברית בירושלים

ד"ר אריה טפר, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, שדה בוקר; מכון שכטר למדעי היהדות

פרופ' יאיר לורברבוים, אוניברסיטת בר-אילן

ד"ר אייל מירון, לשעבר ממונה על פרויקטים מדעיים ביד יצחק בן-צבי, ירושלים; יועץ מדעי לפרוייקטים היסטוריים

ד"ר מיכאל מרמור, פרובוסט ע"ש מנדל, היברו יוניון קולג', ירושלים

ד"ר יוסי מרציאנו, החוג למחשבת ישראל, מכללת הרצוג

פרופ' עמירה ערן, ראש החוג ליהדות, מכללת לוינסקי לחינוך

ד"ר דוד מ' פויכטונגר, ראש החוג לאזרחות, מכללת הרצוג, החוג למדע המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים

פרופ' קרלוס פרנקל, המחלקה לפילוסופיה והמחלקה למדעי היהדות, אוניברסיטת מקגיל, מונטריאול, קנדה

ד"ר יונה קציו, מנהל תכנית העמיתים, המכון למדעי היהדות, היברו יוניון קולג', סינסינטי, ארה"ב

ד"ר אבירם רביצקי, אוניברסיטת אריאל בשומרון

ד"ר מרסדרס רוביו, פוליס – המכון הירושלמי לשפות ומדעי הרוח, ירושלים

ד"ר מנחם רצון, המחלקה לפוליטיקה וממשל, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב; המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה הפתוחה

ד"ר יאיר שיפמן, מכללת דוד ילין; האוניברסיטה העברית בירושלים (אמריטוס)
ד"ר אשר שכטר, אוניברסיטת הרווארד, קיימברידג', מסצ'וסטס, ארה"ב; משרד
החינוך, ישראל

Table of contents

Preface	ב

Chapters of introduction

Aviram Ravitzky and Esti Eisenmann	The Contribution of Prof. Zev Harvey to the Study of Maimonides and Medieval Jewish Philosophy	3
Ari Ackerman	The Scholarly Contribution of Prof. Zev Harvey to Understanding the Philosophy of Hasdai Crescas	12
Shmuel Wygoda	“Jewish Philosophy Is Not a Ghetto: Jewish Philosophy is a Metropolis”: On the Unique Approach of Prof. Zev Harvey in the Study of Jewish Philosophy from the Medieval to the Contemporary Period	18

Articles

Yossi Assudri	Abraham ibn Daud and his Philosophical Book “The Sublime Faith” – Conjectures	41
Eliezer Hadad	Monasticism in Maimonides’ Thought	83
Yair Lorberbaum	Transformations in Maimonides’ Conception of Philosophical Parables	110

Aviram Ravitzky	The Ethics of Love and Man's Purpose in Maimonides' Thought	138
Ruth Ben-Meir	Moses as Reflected in the Commentary of Nachmanides	162
Micah Goodman	The Mystical Purpose of the Mitzvot in the Thought of Nachmanides	184
David Feuchtwanger	Between Rational Tradition and Traditional Ratio – Aspects in Rashba's Thought and his Political Responsa	196
Eyal Meiron	On Three Optical-Physical-Mathematical Notions in Gersonides' Supercommentary on the <i>Meteorologica</i>	231
Yair Shiffman	Ibn Tufail's Philosophical Sources in his 'Hayy Ibn Yakdhan' and Moshe Narboni's Commentary	276
Esti Eisenmann	The Potentiality of Prime Matter in Jewish Philosophy of the Middle Ages	311
Ari Ackerman	Hasdai Crescas and Thomas Aquinas on Multiple Simultaneous Worlds	327
Amira Eran	Love Liberates: Ibn Daud's Concept of Love and Free Will, and its Influence on Crescas	340
Menachem Ratson	Anti-Monarchism in Abravanel's Political Thought: Between Theocracy and Humanism	366
Yossi Marciano	Anti-philosophical Trends in the Philosophical Exegesis of the Bible in the Generation of the Spanish Expulsion	415
Asher Schechter	Rabbi Dr. Josef Schaechter – From Metaphysical Theology to Phenomenal Theology	435

Shmuel Wygoda	Vladimir Jankelevitch: A Perplexed Jewish Philosopher	469
List of Publications	Zev Harvey	520
Contributors to the present volume:	Hebrew version	538

English Section

Mercedes Rubio	Why Aquinas was not a Mutakallim	9
Carlos Fraenkel	Maimonideanism Today? Political Aristotelianism and the Problem of Autonomy: Medieval and Contemporary Perspectives	49
Jan Katzew	Leon Roth: Judaism a (self) Portrait	91
Aryeh Tepper	“Progress” as a Leading Term and Theme in Leo Strauss’ “How To Begin To Study <i>The Guide of the Perplexed</i> ”	127
Michael Marmor	Heschel and the Call to Action	152
Contributors to the present volume:	English version	172

Contributors to the present volume:

- Dr. Ari Ackerman: Jewish Philosophy and Jewish Education Schechter Institute of Jewish Studies, Jerusalem
- Dr. Yossi Assudri י"ז: Levinsky College of Education, Tel Aviv
- Dr. Ruth Ben-Meir: Head (Emeritus) of Midrasha and Head of Bible Teachers Training program, School of Education. Bar-Ilan University
- Dr. Esti Eisenmann: Dept. of History, Philosophy and Judaic Studies, The Open University of Israel
- Prof. Amira Eran, Head, Department of Jewish Thought, Levinsky College of Education
- Dr. David Meir Feuchtwanger, Department Head of Civics, Herzog College; Department of Political Science, Hebrew University of Jerusalem
- Prof. Carlos Fraenkel, Department of Philosophy and Department of Jewish Studies, McGill University, Montreal
- Dr. Micha Goodman: Shalom Hartman Institute, Jerusalem
- Dr. Eliezer Hadad, Bible Department, Herzog College and Jewish Philosophy Department, Hebrew University of Jerusalem
- Dr. Jan Katzew, Director of Service-Learning, Hebrew Union College – Jewish Institute of Religion, Cincinnati
- Prof. Yair Lorberbaum, Bar-Ilan University
- Dr. Yossi Marciano, Jewish Philosophy Department, Herzog College
- Rabbi Dr. Michael Marmor, Jack, Joseph and Morton Mandel Provost, Hebrew Union College – Jewish Institute of Religion, Jerusalem
- Dr. Eyal Meiron, former director of scientific projects at Yad Ben-Zvi Institute, Jerusalem. Academic consultant for historical projects
- Dr. Menachem Ratson, Ben-Gurion University of the Negev, Department of Politics and Government and Department of Political Science, The Open University of Israel
- Dr. Aviram Ravitsky, Ariel University
- Dr. Mercedes Rubio, The Polis Institute of Languages and Humanities, Jerusalem

- Dr. Asher Schechter – Harvard University, U.S.A.; Ministry of Education
Israel
- Dr. Yair Shiffman, Emeritus at the Hebrew University and David Yellin
Teachers College Senior Lecturer
- Dr. Aryeh Tepper, Ben-Gurion University, Sde Boqer, and the Schechter
Institute of Jewish Studies.
- Dr. Shmuel Wygoda, Head of the Department of Jewish Philosophy, Herzog
College, Hebrew University of Jerusalem